

UDK: 347.791 (497.6)
izvorni znanstveni rad
primljen 12. veljače 2004.

Dr. sc. Dragan Bolanča,
izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Splitu

PRAVNI STATUS I NAČIN KORIŠTENJA MORSKIH LUKA U BOSANSKOHERCEGOVA- ČKOM ZAKONODAVSTVU

U ovom radu autor analizira pravni status i način korištenja morskih luka u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. Zaključuje da su morske luke kao dio morske obale dobro u općoj upotrebi, te da se kopneni i morski dio luke može koristiti samo na temelju koncesije u postupku propisanom različitim zakonskim i podzakonskim propisima.

Ključne riječi: morske luke, Bosna i Hercegovina

1. UVOD

Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine za vrijeme ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti, a u cilju uspostave pravnog kontinuiteta, 1992. god. donijelo je *Uredbu sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni* (dalje – Uredba iz 1992. god.).¹ Zbog prilagođavanja prometa ratnim uvjetima 1994. god. donesena je i *Uredba sa zakonskom snagom o reguliranju i funkcioniranju cestovnog, željezničkog, riječnog, pomorskog i zračnog prometa za vrijeme ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti*.² Uredbom iz 1992. god. (čl. 1, t. I 3), iz oblasti pomorske i unutrašnje plovidbe preuzeti su sljedeći savezni zakoni bivše SFRJ: *Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi*,³ *Zakon o ustanovi za održavanje unutrašnjih plovni putova*,⁴ *Zakon o Jugoslavenskom registru brodova*,⁵ *Zakon o ustanovi za održavanje pomorskih plovni*

¹ Vidi Službeni list Republike BiH, br. 2/92. Godine 1994. usvojen je *Zakon o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom* ("Službeni list Republike BiH", br. 13/94.) – više o tome vidi Hilmija Šemić: *Saobraćajno pravo*, Sarajevo, 1996, str. 138.

² Vidi Službeni list Republike BiH, br. 16/92. Prema odredbi čl. 24 ove Uredbe, poduzeća unutrašnje plovidbe i imatelji plovni sredstava koji obavljaju plovidbu na unutrašnjim vodama i moru, svoje zadatke i obveze (zavisno o značenju i prioritetu), izvršavaju po zahtjevu i uputama organa uprave nadležnih za poslove prometa, te komande Armije Republike Bosne i Hercegovine, a pod neposrednom kontrolom kapetanija – tako *ibid.*, str. 139.

³ Vidi Službeni list SFRJ, br. 22/77, 13/82, 30/85, 80/89 i 29/90.

⁴ Vidi Službeni list SFRJ, br. 50/74, 17/81 i 24/88.

⁵ Vidi Službeni list SFRJ, br. 6/89.

*putova*⁶ i *Zakon o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu*.⁷ Za predmet našeg razmatranja, bitan je samo onaj prvo navedeni zakon. Uz njega, najvažniji pravni akt koji regulira lučku problematiku jest *Zakon o unutrašnjoj i pomorskoj plovidbi iz 1978.*,⁸ republički zakon koji je još uvijek na snazi u Bosni i Hercegovini.⁹

2. ZAKON O POMORSKOJ I UNUTRAŠNJOJ PLOVIDBI BOSNE I HERCEGOVINE IZ 1992. (dalje – ZPUP BiH iz 1992. god.)

ZPUP BiH iz 1992. god. sadrži definiciju morske luke. To je vođeni i s vodom neposredno povezani kopneni prostor s izgrađenim i neizgrađenim obalama, lukobranima, uređajima, postrojenjima i drugim objektima namijenjenim za pristajanje, sidrenje i zaštitu brodova, ukrcavanje i iskrcavanje putnika i robe, uskladištavanje i ostalo manipuliranje robom, proizvodnju i oplemenjivanje i doradu robe te ostale privredne djelatnosti koje su s ovim djelatnostima u međusobnoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj vezi (čl. 15, st. 1).¹⁰ Luke mogu biti otvorene za javni promet ili za posebne namjene ako je prije toga utvrđeno da je udovoljeno propisanim uvjetima za sigurnost plovidbe u luci (čl. 16). Predviđena je zabrana diskriminacije u odnosu na pravne i fizičke osobe koje koriste luku otvorenu za javni promet, jer se u odredbi čl. 18, st. 1. navodi da je organizacija udruženog rada ili druga organizacija koja iskorištava luku otvorenu za javni promet dužna uz jednake uvjete omogućiti svakoj fizičkoj i pravnoj osobi korištenje operativnih obala, lukobrana i drugih objekata u luci prema njihovoj namjeni i u granicama raspoloživih kapaciteta ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

3. ZAKON O UNUTRAŠNJOJ I POMORSKOJ PLOVIDBI BOSNE I HERCEGOVINE IZ 1978. (dalje – ZUPP BiH iz 1978. god.)

ZPUP BiH iz 1978. god. ne sadrži definiciju luke, ali govori o njihovoj podjeli, pa luke dijeli na otvorene (one na plovnom putu) i bazenske (one izvan plovnog puta) – čl. 31. Luke služe, u pravilu, javnom prometu (čl. 32, st. 1), ali pojedine luke ili njezini dijelovi, suglasno odredbama zakona, mogu služiti isključivo ili prvenstveno za potrebe određenih državnih organa ili organizacija udruženog rada (čl. 32, st. 2). U ovom drugom slučaju radi se o posebnim lukama.¹¹ Korisnici luka koje služe javnom prometu su organizacije udruženog rada kojima je skupština općine povjerila iskorištavanje tih luka (čl. 35.). Kako ZPUP BiH iz 1978. god. sadrži upravne propise i propise o organizaciji plovidbe, on određuje da su pomorski plovni put¹² i morska obala **dobra u općoj upo-**

⁶ Vidi Službeni list SFRJ, br. 50/74, 17/81 i 46/88.

⁷ Vidi Službeni list SFRJ, br. 50/74, 17/81 i 46/88.

⁸ Vidi Službeni list SRBiH br. 11/78, 37/83, 10/84 – prečišćeni tekst, 36/87, 33/89 i 22/90.

⁹ Vidi Ivo Grabovac: *Pomorski zakonik Republike Hrvatske i Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi Bosne i Hercegovine – poredba i nužnost zakonodavne reforme*, referat iz zbornika međunarodnog savjetovanja "Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse", Mostar, 2003, str. 8.

¹⁰ Vidi Vladislav Brajković – Ilija Čolović – Velimir Filipović – Branko Jakaša – Natko Katičić – Emilio Pallua – Veljko Tomašić – Siniša Triva: *Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi (s napomenama i komentarskim bilješkama)*, Zagreb, 1981, str. 13. Vidi također Ivo Grabovac: *Luka*, "Enciklopedija pojmova pomorskog prava", Split, 1991, str. 89. – 90.

¹¹ Tako Rudolf Capar: *Pomorsko upravno pravo*, Rijeka, 1987, str. 188.

¹² Pod pomorskim plovim putem podrazumijeva se dio Jadranskog obalnog mora u Bosni i Hercegovini (čl. 3.).

trebi kojim upravlja općina (čl. 5, st. 1). Morska obala je pojas kopna koji je ograničen crtom do koje dopiru najveći valovi za vrijeme najjačeg nevremena, kao i onaj dio kopna koji po svojoj prirodi ili namjeni služi iskorištavanju mora za pomorski promet i morski ribolov, te za druge svrhe koje su u vezi s iskorištavanjem mora, a koji je širok najmanje šest metara računajući od crte koja je vodoravno udaljena od crte najviše plime (čl. 5, st. 3). Obala se može koristiti u skladu s odlukom skupštine općine kojom se određuju način, uvjeti i vrijeme korištenja, kao i područje obale koja se daje na korištenje i ovlaštenja korisnika (čl. 5b, st. 1). Na temelju navedene odluke općina i korisnik zaključuju ugovor o korištenju obale (čl. 5b, st. 2). Navedene zakonske odredbe odnose se i na morske luke, jer one predstavljaju dio pomorskog plovnog puta i dio morske obale.

4. ZAKON O VODAMA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE IZ 1998. GOD.

Zakon o vodama Federacije Bosne i Hercegovine (dalje – ZOV FBiH)¹³ odnosi se na površinske i podzemne vode, na mineralne i termalne vode, te na **obalne vode**¹⁴ Jadranskog mora u granicama Bosne i Hercegovine na području Federacije (čl. 2.). Vode su **opće dobro** i ne mogu biti ni u čijem vlasništvu (čl. 3, st. 1.), a imaju osobitu zaštitu Federacije i županija – kantona (čl. 3, st. 2.), koji upravljaju vodama na način utvrđen ovim zakonom (čl. 4, st. 1.).¹⁵ ZOV FBiH daje i značenje izrazu morska obala, pod kojom se smatra pojas kopna uz more do kojeg dopiru najveći valovi, udaljen najmanje deset metara od crte najviše plime (čl. 5, toč. 9.). Koncesijama na vodama daje se pravo na korištenje voda ako ovim zakonom nije drukčije određeno (čl. 69, st. 2). Korisnici koncesije su pod jednakim uvjetima strane pravne i fizičke osobe (strane osobe) i pravne osobe sa sjedištem na teritoriju Bosne i Hercegovine i državljani Bosne i Hercegovine (domaće osobe) – čl. 69, st. 3. Koncesije se daju na određeno vrijeme, a najduže mogu trajati 99 godina (čl. 69, st. 4.). Koncesija je, *inter alia*, potrebna za uređenje plovni putova¹⁶ i za gradnju luka i lučkih postrojenja¹⁷ (čl. 70, st. 1, t. 7. i 8.). O davanju koncesija u navedenim slučajevima odlučuje Parlament Federacije (čl. 71, st. 1, t. 1.). Na osnovi odluke o davanju koncesije zaključuje se ugovor o koncesiji (čl. 74).¹⁸ ZOV FBiH propisuje

¹³ Vidi Službene novine FBiH, br. 18/98. Zakon je stupio na snagu dana 19. svibnja 1998. god. (čl. 244.), a tada je prestala primjena Zakona o vodama koji su se primjenjivali na teritoriju Federacije (čl. 242, st. 1.).

¹⁴ ZOV FBiH naziva te vode i **vode obalnog mora**, što znači da one obuhvaćaju unutrašnje morske vode i teritorijalno more (vidi Davorin Rudolf: *Enciklopedijski rječnik međunarodnog prava mora*, Split, 1989, str. 210. i Boris Krivokapić: *Leksikon međunarodnog prava*, Beograd, 1998, str. 301.).

¹⁵ Dio poslova i zadaća upravljanja vodama, kao i vodoprivrednim objektima i javnim vodnim dobrom sukladno ovom zakonu vrše javna poduzeća za vodna područja (čl. 4, st. 3.). To su Javno poduzeće za "Vodno područje slivova Jadranskog mora" i Javno poduzeće za "Vodno područje slivova rijeke Save" (čl. 1, st. 2.). U roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu zakona Vlada Federacije trebala je donijeti odluku kojom će vode prenijeti na upravljanje i korištenje javnim poduzećima za vodna područja (čl. 225.).

¹⁶ Koncesija se daje na osnovi javnog natječaja (čl. 71, st. 4, t. 1.).

¹⁷ Koncesija se daje na osnovi prikupljenih ponuda ili neposrednog zahtjeva ako Parlament Federacije ne odluči da se i u tom slučaju za davanje koncesije provede javni natječaj (čl. 71, st. 4, t. 2.).

¹⁸ Ugovorom o koncesiji u skladu s odlukom o koncesiji utvrđuje se osobito: bliže namjene za koje se daje koncesija, posebni uvjeti kojima tijekom korištenja koncesije mora udovoljiti korisnik koncesije, visina naknade za koncesiju, uvjeti i način plaćanja naknade, jamstva korisnika koncesije, druga prava i obveze korisnika i davatelja koncesije, način rješavanja odnosa u slučaju prestanka koncesije prije isteka roka na koji se koncesija daje (čl. 74, st. 2.).

uvjete prijenosa prava i obveza iz ugovora (čl. 75.), prestanka ugovora (čl. 76.) i raskida ugovora prije isteka vremena na koje je koncesija izdana (čl. 77.). Naknada za korištenje koncesije plaća se u visini, na način i u rokovima određenim ugovorom o koncesiji (čl. 200, st. 1.) i to na teret materijalnih troškova obveznika plaćanja te naknade (čl. 200, st. 4.). Među prijelaznim i završnim odredbama navedeno je da će se pravnim i fizičkim osobama koje su korisnici voda za čije je korištenje po zakonu obvezna koncesija, dodijeliti koncesija bez provedenog natječaja (čl. 231, st. 1.), s time da su te osobe dužne u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, podnijeti zahtjev za davanje koncesije (čl. 231, st. 2.).

5. UREDBA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE O KONCESIJAMA NA VODAMA I JAVNOM DOBRU IZ 2000. GOD.

Na temelju odredbe čl. 82 ZOV-a FBiH,¹⁹ Vlada Federacije Bosne i Hercegovine donijela je *Uredbu o koncesijama na vodama i javnom vodnom dobru* (dalje – Uredba o koncesijama).²⁰ Njome se utvrđuju uvjeti i postupak za dodjelu koncesija na vodama, a naročito vrijeme na koje se dodjeljuje koncesija, temelji za određivanje visine naknade za koncesije i način provedbe postupka za dodjelu koncesija (čl. 1.). U pogledu trajanja, koncesije za namjenu uređenja plovni putova dodjeljuju se do 60 godina, a za namjenu građenja morskih luka i lučkih postrojenja, također do 60 godina (čl. 4, st. 1, t. 7. i 8.). Vrijeme trajanja koncesija za korištenje voda do najdužeg vremena trajanja iz čl. 4. utvrđuje se na temelju stupnja utjecaja na stanje okoliša, prostornom opsegu i drugim gospodarskim okolnostima; stupnja utjecaja na stanje vodnog režima, visine ulaganja i vremena amortizacije objekata i postrojenja, opsega korištenja voda, namjene za koje se voda koristi i zaštite javnog interesa (čl. 5.). Kod određivanja vremena trajanja koncesije korisnicima koji su ranije bili korisnici iste koncesije, pri ponovnom davanju koncesije uzima se u obzir vrijeme korištenja voda za istu namjenu, amortizacija dosadašnjih ulaganja u objekte i postrojenja koji služe konkretnoj koncesiji i vrijednosti novih ulaganja u objekte i postrojenja za daljnje korištenje prava na koncesiju (čl. 6, st. 1.).²¹ Postojeći korisnik koncesije može podnijeti zahtjev za produženje koncesije najkasnije jednu godinu prije isteka vremena na koje mu je koncesija dodijeljena (čl. 6, st. 3.).²² Kao temelj za određivanje visine naknade za koncesiju uzima se postotak od prosječne prodajne cijene poljoprivrednog, odnosno građevinskog zemljišta za namjene uređenja plovni putova i gradnje luka i lučkih postrojenja (čl. 7, st. 1, t. 3.). Korisnik koncesije dužan je plaćati naknadu za koncesiju u četiri jednake rate, s dospijecom pojedine rate posljednjeg dana svakog tromjesečja (čl. 8.).

¹⁹ "Vlada Federacije donosi propise o koncesiji na vodama i javnim vodnim dobrom, osnovama i mjerilima za određivanje naknade za koncesiju, o vremenu na koje se koncesija daje, načinu provođenja natječaja i prikupljanja ponuda, manjem opsegu korištenja voda i javnog vodnog dobra za koje koncesija nije potrebna i drugim pitanjima od važnosti za koncesije" – čl. 82.

²⁰ Vidi Službene novine FBiH, br. 8/2000. Uredba je stupila na snagu dana 23. ožujka 2000. god. (čl. 35.).

²¹ Vrijeme trajanja koncesije ne može biti kraće od jedne trećine najdužeg vremena za dodjelu koncesije za istu namjenu određenog u čl. 4. (čl. 6, st. 2.).

²² O zahtjevu za produžetak koncesije mjerodavno tijelo je dužno odgovoriti najkasnije šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva (čl. 6, st. 4.).

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva podnosi prijedlog za pokretanje postupka za dodjelu koncesija, o kojem odlučuje Parlament Federacije Bosne i Hercegovine (čl. 11, st. 1.).²³ Mjerodavno ministarstvo je dužno, uz prijedlog za pokretanje postupka, izraditi elaborat kojim se obrađuju sva tehnička, pravna i ekonomska pitanja bitna za donošenje odluke o koncesiji kao i pitanja iz čl. 71, st. 2. i 3. ZOV-a FBiH (čl. 13.). Zainteresirane fizičke ili pravne osobe, kao i tijela uprave, mogu pred mjerodavnim ministarstvom pokrenuti inicijativu za pripremu prijedloga za dodjelu koncesije (čl. 15, st. 1.).²⁴ Postupak za dodjelu koncesija pokreće se zaključkom mjerodavnog tijela utvrđenog zakonom (dakle, Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine za uređenja plovnih putova i gradnju luka i lučkih postrojenja) – čl. 10.²⁵ Nakon donošenja zaključka postupak za dodjelu koncesija provodi mjerodavno ministarstvo ukoliko zaključkom nije drukčije određeno (čl. 18.). U pravilu, koncesije se dodjeljuju na temelju javnog natječaja²⁶ koji provodi natječajna komisija (čl. 19. – 28.) ili prikupljanja ponuda (čl. 29.).

6. ZAKON O KONCESIJAMA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE IZ 2002. GOD.²⁷

U Federaciji Bosni i Hercegovini osnovni koncesijski propis jest *Zakon o koncesijama* (dalje – ZOK FBiH). On je stupio na snagu dana 29. kolovoza 2002. god.,²⁸ a tada je prestala primjena zakona i odredaba posebnih propisa²⁹ o koncesijama koje su se primjenjivale na teritoriju Federacije do dana stupanja na snagu novog zakona (čl. 39, st. 1.). Osnovni je cilj ZOK-a FBiH stvaranje jasnog pravnog okvira za utvrđivanje uvjeta pod kojima se domaćim i stranim pravnim osobama mogu dodjeljivati koncesije u Federaciji i poticanje ulaganja stranog kapitala (čl. 2). *Koncesija* se definira kao pravo obavljanja privrednih djelatnosti korištenjem prirodnih bogatstava, dobara u općoj upotrebi i obavljanja djelatnosti od općeg interesa određenih ovim zakonom (čl. 4, st. 3.).³⁰

²³ Prijedlog za pokretanje postupka dodjele koncesija podnosi se na osnovi programa za dodjelu koncesija kojeg Vlada Federacije Bosne i Hercegovine donosi za razdoblje od pet godina (čl. 12.).

²⁴ Po toj inicijativi, mjerodavno ministarstvo dužno je očitovati se u roku od 20 dana od dana prijema inicijative (čl. 15, st. 2.).

²⁵ Po zahtjevima postojećih korisnika, koji se rješavaju u skladu s čl. 231. ZOV-a FBiH, mjerodavno ministarstvo ne donosi zaključak o pokretanju postupka dodjele koncesije, nego provodi postupak i na temelju stručnog izvješća mjerodavnog javnog poduzeća i utvrđenih uvjeta donosi odluku o davanju koncesije (čl. 17.).

²⁶ U slučaju prestanka koncesije zbog isteka vremena na koje je dodijeljena, mjerodavno ministarstvo može odlučiti da se koncesija, bez provođenja natječaja neposredno dodijeli dotadašnjem korisniku koncesije, pod uvjetom da se time osigurava nastavak namjenskog korištenja koncesije i da se to ne protivi javnom interesu (čl. 16.).

²⁷ Vidi pobliže Dragan Bolanča: *Postupak koncesioniranja na pomorskom dobru (sličnosti i razlike bosanskohercegovačkog i hrvatskog pomorskog zakonodavstva, referat iz zbornika međunarodnog savjetovanja "Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse"*, Mostar, 2003, str. 93. – 97.

²⁸ Vidi Službene novine FBiH, br. 40/2002.

²⁹ U tu skupinu spadaju propisi ZUPP BiH iz 1978. god. o iskorištavanju morske obale (dobra u općoj upotrebi) i luka na temelju odluke i ugovora o iskorištavanju.

³⁰ ZOK FBiH uređuje predmet, način i uvjete pod kojima se domaćim i stranim pravnim osobama mogu dodjeljivati koncesije za osiguravanje infrastrukture i usluga te eksploataciju prirodnih resursa, financiranje, projektiranje, izgradnju, obnovu, održavanje i/ili rukovođenje radom te infrastrukture i svih za nju vezanih objekata i uređaja u oblastima koje su u isključivoj mjerodavnosti Federacije BiH (čl. 1.).

Predmet koncesije nabrojen je u 19 taksativno navedenih točaka (čl. 3, st. 1.)³¹, s time da to može biti i pravo obavljanja djelatnosti komunalnih i drugih javnih službi, što se utvrđuje propisom kantona (čl. 3, st. 2.).

Koncesor je pojam koji se rabi za osobu koja dodjeljuje koncesiju, a to su sva mjerodavna *ministarstva* ili *organi vlasti* Federacije koje odredi Vlada Federacije BiH da dodjeljuje koncesiju (čl. 4, st. 2). Vlada Federacije BiH odlučuje o dodjeli koncesija samo u nekim slučajevima iz čl. 3, st. 1,³² dok se dodjela koncesija za preostale predmete iz čl. 3, st. 1, te one koji nisu uopće sadržani u ZOK-u FBiH, uređuje kantonalnim zakonom (čl. 6, st. 2). Naime, kantoni su bili dužni u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ZOK-a FBiH (tj. do 1. ožujka 2003. god.), donijeti zakon o koncesijama sukladno ZOK-u FBiH odnosno već doneseni zakon uskladiti s odredbama ZOK-a FBiH (čl. 40.).³³ Odluku o pristupanju dodjeli koncesije za određeno dobro donosi Vlada Federacije BiH na prijedlog resornog ministra (čl. 5, st. 1.), a u slučaju spora o mjerodavnosti za dodjelu koncesija (između Federacije i kantona), mjerodavni organi usuglašavaju uvjete i način dodjele koncesije (čl. 5, st. 2.), a spor rješava Specijalna zajednička komisija za koncesije (čl. 5, st. 3.). **Koncesionar** je pravna osoba osnovana u skladu s posebnim zakonima Federacije u vlasništvu domaće i /ili strane pravne osobe kojoj se dodjeljuje koncesija i koja izvršava ugovor o koncesiji sukladno ZOK FBiH (čl. 4, st. 3.).³⁴ Koncesionar ima pravo posjedovanja i korištenja sredstava i imovine koje mu koncesionar stavlja na raspolaganje, sukladno ugovoru o koncesiji (čl. 33.).

Komisija za koncesije Federacije BiH (dalje – Komisija) je nezavisno regulativno tijelo koje obavlja funkcije i vrši ovlaštenja u vezi s dodjelom koncesija koje su u isključivoj mjerodavnosti Federacije (čl. 7, st. 1. i čl. 8, st. 1.). Međutim, ona ima dvostruku funkciju, jer još djeluje u svojstvu Specijalne zajedničke komisije za koncesije kada obavlja funkcije i ovlaštenja u vezi s dodjelom koncesija koje su u zajedničkoj mjerodavno-

³¹ Predmet koncesije, prema odredbama ovog zakona, je: 1. izgradnja/dogradnja i korištenje ili korištenje: autoputova, magistralnih putova, cesta i pripadajućih infrastrukturnih objekata, cesta i pripadajućih infrastrukturnih objekata, željezničkih pruga, plovnih kanala i luka i aerodroma; 2. korištenje vodotoka i drugih voda; 3. izgradnja hidroenergetskih objekata; 4. izgradnja i korištenje ili korištenje hidroakumulacija; 5. istraživanje i/ili korištenje energetskih i drugih mineralnih sirovina, uključujući sve vrste soli i solnih voda utvrđenih posebnim zakonom; 6. istraživanje i/ili korištenje sirove nafte i zemnog plina; 7. korištenje građevinskog zemljišta; 8. korištenje šuma i šumskog zemljišta; 9. lovstvo i ribolov; 10. izgradnja, korištenje i upravljanje cjevovodnim transportom nafte i plina i skladištenje u cjevovodima i terminalima; 11. igre na sreću; 12. putnički i teretni željeznički promet; 13. javni linijski prijevoz osoba; 14. korištenje ljekovitih, termalnih i mineralnih voda; 15. istraživanje i/ili korištenje nemetalnih mineralnih sirovina, uključujući sve sekundarne mineralne sirovine utvrđene posebnim zakonom; 16. hidromelioracijski sistemi i sistemi za vadenje materijala iz vodotoka i vodnih površina; 17. korištenje poljoprivrednog zemljišta, 18. hoteli i ostali turistički objekti i 19. prostori i objekti prirodnog i graditeljskog naslijeđa.

³² To su slijedeći slučajevi: 1. izgradnja/dogradnja i korištenje ili korištenje: autoputova, magistralnih puteva, cesta i pripadajućih infrastrukturnih objekata, cesta i pripadajućih infrastrukturnih objekata, željezničkih pruga, plovnih kanala i luka i aerodroma; 2. korištenje vodotoka i drugih voda na prostoru ili od interesa za dva ili više kantona; 3. izgradnja hidroenergetskih objekata snage preko 5 MW; 4. izgradnja i korištenje ili korištenje hidroakumulacija na prostoru ili od interesa za dva ili više kantona; 5. izgradnja, korištenje i upravljanje cjevovodnim transportom nafte i plina i skladištenje u cjevovodima i terminalima; 6. igre na sreću; 7. korištenje šuma i šumskog zemljišta; 8. putnički i teretni željeznički promet; 9. prostori i objekti prirodnog i graditeljskog naslijeđa.

³³ Hercegovačko-neretvanska županija još uvijek nema svoj posebni zakonski akt o koncesijama.

³⁴ U čl. 32. se navodi da je koncesionar pravna osoba utemeljena ili registrirana sukladno zakonima Federacije, s kojom koncesor zaključuje ugovor o koncesiji i koja ima prava i obveze utvrđene ugovorom i ZOK-a FBiH.

sti Federacije i kantona ili u slučaju spora o mjerodavnosti za dodjelu koncesija između Federacije i kantona (čl. 8, st. 2.).³⁵ *Inter alia*, Komisija priprema Dokument o politici i dodjeli koncesija, u kojem se daje opis privrednih sektora i industrijskih oblasti koje se mogu delegirati ili dodijeliti domaćim i stranim pravnim osobama (čl. 14, st. 1.).³⁶ Komisija donosi odluke u skladu s odredbama Zakona o upravnom postupku (čl. 17, st. 1.).³⁷ Protiv odluke Komisije nije dozvoljena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor kod Vrhovnog suda Federacije (čl. 20, st. 5.). Inače, taj je sud nadležan za rješavanje svih sporova nastalih u slučaju postupanja suprotnog odredbama ZOK-a FBiH (čl. 36.). Međutim, protiv odluke je dozvoljeno podnošenje zahtjeva za preispitivanje u roku od 60 dana od dana njezina donošenja, a Komisija može nakon preispitivanja tu odluku preinaciti ili poništiti samo u dva slučaja.³⁸ Ista su ovlaštenja Komisije i kada postupi *ex offio* (čl. 20, st. 1.). O svom radu u prethodnoj godini komisija podnosi izvješće Vladi Federacije najkasnije do 31. svibnja tekuće godine (čl. 18, st. 1.).³⁹

Donošenju odluke o koncesiji prethodi **tenderski postupak** ili samoinicijativna ponuda. U prvom slučaju koncesor izrađuje studiju ekonomske opravdanosti za svaki projekt koji je predviđen za davanje u koncesiju prije javnog pozivanja potencijalnih ponuđača (čl. 23, st. 1.).⁴⁰ U roku od mjesec dana od dana prijema studije Komisija mora razmotriti i odobriti koncesijski projekt (čl. 23, st. 2. i 3.).⁴¹ Tek tada koncesor raspisuje tender i poziva osobe koje su prethodno ispunile potrebne uvjete (čl. 23, st. 5.). Poziv na tender⁴² mora biti odobren od strane Komisije u roku od 21 dana od dana prijema poziva na tender (čl. 25, st. 1. i 2.). Kod **samoinicijativne ponude** ponuđač Ministarstvu podnosi prijedlog za koncesiju za koju nije raspisan javni tender (čl. 28, st. 1.). Ukoliko

³⁵ U ZOK-u FBiH se osim osnivanja i opće funkcije Komisije, te funkcionalne podjele mjerodavnosti Komisije, propisuje i njezin sastav (čl. 9.), imenovanje i podobnost članova (čl. 10.), trajanje mandata članova (čl. 11.), upošljavanje i naknada uposlenih (čl. 12.), mjerodavnost (čl. 13.), ostale dužnosti i funkcije (čl. 14.), sredstva za rad (čl. 15.), rad (čl. 16.), javne rasprave (čl. 19.), pravila (čl. 21.), te nadzor i provjera rada koncesionara (čl. 22.).

³⁶ Dokument o politici dodjele koncesija podnosi se Vladi Federacije i ona se mora izjasniti o njemu u roku od 30 dana od dana prijema. Usvojeni Dokument dostavlja se Parlamentu kao informacija i objavljuje se u Službenim novinama FBiH (čl. 14, st. 1. i 2.).

³⁷ Odluke Komisije objavljuju se u Službenim novinama FBiH (čl. 17, st. 4.).

³⁸ Prvi je slučaj kada Komisija utvrdi novu činjenicu koja bi utjecala na donošenje drugačije odluke da je bila poznata u vrijeme donošenja odluke, dok se drugi slučaj odnosi na situaciju ako zainteresirana strana nije bila u mogućnosti iz opravdanih razloga izjasniti se o odluci.

³⁹ Nakon što ga razmotri, Vlada Federacije dostavlja izvješće Parlamentu Federacije u roku od 30 dana od dana prijema radi njegova usvajanja (čl. 18, st. 3.). Izvješće se objavljuje u Službenim novinama Federacije BiH (čl. 18, st. 4.).

⁴⁰ U slučaju da koncesor nije izradio studiju o ekonomskoj opravdanosti, Komisija može zahtijevati da javni poziv uključuje obvezu ponuđača da izradi tu studiju u sklopu koje će biti sadržane procjene u cilju zaštite morskog okoliša. Ta se studija razmotra pri procjeni kriterija na osnovi kojih se vrši dodjela koncesija (čl. 24, st. 2.).

⁴¹ Prilikom donošenja odluke Komisija uzima u obzir utjecaj projekta na davanje usluga korisnicima, utjecaj projekta na naknadu koja se naplaćuje korisnicima, uklapa li se projekt u ciljeve utvrđene u Dokumentu o politici, te donosi li projekt čistu dobit Federaciji.

⁴² Prema odredbi čl. 24. poziv na tender sadrži: 1. opis projekta; 2. definiciju ekonomskih, pravnih uvjeta i zahtjeva koji se odnose na projekt; 3. načela i metode izračunavanja naknade; 4. iznos naknade za koncesiju i naknade i takse za sudjelovanje na tenderu 5. opis sredstava i imovine koja se daje na raspolaganje koncesionaru; 6. kriterije za ocjenjivanje ponuda i dodjeljivanje koncesije, zasnovane na jasnim načelima nediskriminacije; 7. rok za dostavljanje ponuda; 8. nacrt ugovora o koncesiji; 9. popis potrebnih dozvola i odobrenja ili drugih ovlaštenja i 10. porezne olakšice koje su vezane za projekt, ako postoje.

Ministarstvo procijeni da postoji javni interes za tu koncesiju,⁴³ zatražit će od Komisije dobivanje ovlaštenja za pregovore s ponuđačem (čl. 28, st. 3.). Samo nakon dobivenog ovlaštenja Ministarstvo može zaključiti ugovor o koncesiji, jer se u suprotnom slučaju provodi tenderski postupak (čl. 28, st. 6.).

Na prijedlog Komisije Vlada Federacije BiH dodjeljuje koncesiju najpovoljnijem ponuđaču koji je ispunio i zadovoljio sve kriterije utvrđene u tenderu i visokog je ranga u odnosu na ostale ponuđače (čl. 26, st. 1.). **Odluka o koncesiji** sadrži naročito (dakle, u sadržaj može ući i ono što nije navedeno u zakonskom tekstu): predmet koncesije, naziv koncesionara, ministarstvo koje će u ime koncesionara zaključiti ugovor o koncesiji i rok za zaključenje ugovora o koncesiji (čl. 27.). O dodjeli koncesije najpovoljnijem ponuđaču u što kraćem roku obavještava se Komisija kojoj se ujedno dostavljaju kopije ugovora o koncesiji i sva projektna dokumentacija u izvršnom obliku (čl. 26, st. 2. i 3.). Zanimljivo je da zakonodavac uopće izričito ne spominje kakva je pravna zaštita protiv nezakonite odluke o koncesiji. To znači da se u ovom slučaju primjenjuje već spomenuta odredba čl. 36. (smještena među prijelaznim i završnim odredbama) prema kojoj je Vrhovni sud Federacije mjerodavan za rješavanje sporova nastalih u slučaju postupanja suprotnih odredbama ZOK-a BiH. **Ugovor o koncesiji**⁴⁴ zaključuje se i provodi sukladno propisima o Federaciji (čl. 29, st. 5.), jer ako je ugovor zaključen suprotno zakonskim odredbama, onda je ništavan (čl. 39, st. 2.). Taj se ugovor zaključuje na određeno razdoblje koje ne može biti duže od 30 godina, a samo se iznimno⁴⁵ ugovoreni rok može produžiti, ali najviše do 50 godina (čl. 29, st. 2.). Ugovor o koncesiji može se obnoviti za razdoblje koje ne može biti duže od polovine prvobitno ugovorenog roka (čl. 29, st. 2.). U pravilu, ugovor o koncesiji se ne može prenijeti na drugog koncesionara bez prethodne suglasnosti Komisije.⁴⁶ Suglasnost nije potrebna ako koncesionar nije ispunio preuzetu obvezu prema međunarodnoj financijskoj instituciji čiji je član Bosna i Hercegovina, pa

⁴³ Pri procjeni postoji li javni interes za tu koncesiju Ministarstvo uzima u obzir naročito: 1. može li projekt (kao predmet predložene koncesije) biti ostvaren samo u slučaju ako se koristi proces, projektiranje, metodologija ili koncept inženjeringa na koje ponuđač polaže isključiva prava i 2. žurnost pružanja usluga ili postrojanja infrastrukture za javnu upotrebu (čl. 28, st. 2.).

⁴⁴ Prema odredbi čl. 29, st. 1 ugovor o koncesiji naročito sadrži: 1. ugovorne strane; 2. prava i obveze ugovornih strana, uključujući i obvezu pružanja sigurne usluge korisnicima po najnižim cijenama s obzirom na okolnosti; 3. visinu naknade za koncesiju; 4. radnje vezane za dobivanje potrebnih ovlaštenja za provođenje aktivnosti sukladno ugovoru o koncesiji; 5. uvjete investiranja; 6. olakšice i korištenje zemljišta; 7. sredstva i imovinu koju na raspolaganje daje Vlada Federacije; 8. uvjete, način i vrijeme korištenja predmeta koncesije; 9. obveze koncesionara u oblasti zaštite okoliša; 10. postupanje koncesionara s predmetima nadenim u tijeku korištenja predmeta koncesije, a koja predstavljaju vrijednost prirodnog, historijskog i/ili historijsko-kulturnog i/ili graditeljskog naslijeđa Bosne i Hercegovine; 11. postupanje koncesionara u slučaju kada bi daljnje korištenje predmeta koncesije ugrožavalo nalazište, odnosno vrijednost i cjelinu predmeta koji predstavljaju vrijednost prirodnog, historijskog i/ili historijsko-kulturnog i/ili graditeljskog naslijeđa Bosne i Hercegovine; 12. obvezu revitalizacije obnovljivog prirodnog bogatstva, odnosno rekultivacije neobnovljivog prirodnog bogatstva; 13. uvjete za obnavljanje ugovora; 14. sankcije i naknade za neispunjavanje obveza ugovornih strana; 15. raskid ugovora i postupak u slučaju raskida ugovora prije datuma utvrđenog ugovorom; 16. način rješavanja sporova, uključujući međunarodnu arbitražu, ako se ugovorne strane o tome dogovore; 17. mjere za omogućavanje financiranja projekta; 18. određivanje i usklađivanje tarifa; 19. umjeren iznos godišnjeg honorara koji koncesionar plaća Komisiji; 20. opis događaja koji se smatraju višom silom i 21. ostale elemente bitne za predmet koncesije.

⁴⁵ Ako se pojave okolnosti koje zahtijevaju ulaganja za koje je potrebno dulje vremensko razdoblje.

⁴⁶ Prilikom razmatranja zahtjeva za suglasnost, Komisija uzima u obzir: 1. financijsko stanje predloženog novog koncesionara, 2. stručnost i sposobnost novog predloženog koncesionara da pruža usluge i izvršava svoje obveze iz ugovora o koncesiji i 3. utjecaj koji će dodijeljena koncesija imati na koncentraciju vlasništva u određenom sektoru djelatnosti (čl. 29, st. 3.).

se koncesija prenosi na tu instituciju (čl. 29, st. 3.). Novi koncesionar preuzima prava i obveze prethodnog koncesionara (čl. 29, st. 4.). ZOK FBiH još propisuje slučajeve kada ugovor o koncesiji prestaje (čl. 30.)⁴⁷ i kada se može raskinuti (čl. 31.).⁴⁸

7. ZAKON O KONCESIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE IZ 2002. GOD.⁴⁹

Osnovni zakonski tekst u materiji koncesija u Bosni i Hercegovini jest *Zakon koncesijama Bosne i Hercegovine* (dalje – ZOK BiH)⁵⁰ koji je stupio na snagu dana 15. studenog 2002. god. Od tog je dana prestala primjena *Zakona o koncesijama* (dalje – ZOK SRBiH)⁵¹ i svih podzakonskih akata donesenih na temelju tog zakona (čl. 32, st. 4. ZOK-a SRBiH). Zanimljivo je da se tekst ZOK-a FBiH skoro u cijelosti podudara sa sadržinom ZOK-a BiH, iako je stupio na snagu prije zakonskog akta koji važi za cijelo područje Bosne i Hercegovine. ZOK BiH utvrđuje pod kojim se uvjetima⁵² domaćim i stranim osobama mogu dodjeljivati koncesije za osiguravanje infrastrukture i usluga, eksploatacije prirodnih resursa i objekata koji služe njihovom iskorištavanju, financiranju, projektiranju, izgradnji, obnovi, održavanju i/ili rukovođenju radom infrastrukture i za nju vezanih objekata i uređaja (čl. 1, st. 2). **Koncesija** znači pravo koje koncedent dodjeljuje u cilju osiguravanja izgradnje infrastrukture i/ili pružanja usluga, iskorištavanja prirodnih resursa, u rokovima i pod uvjetima o kojima se koncedent i koncesionar dogovore (čl. 3, st. 1, toč. 2). **Koncedent** je ministarstvo ili drugo tijelo Bosne i Hercegovine koje odredi Vijeće ministara Bosne i Hercegovine da dodjeljuje koncesiju (čl. 3, st. 1, toč. 1), a **koncesionar** je poslovni subjekt utemeljen sukladno zakonima Bosne i Hercegovine u vlasništvu domaće i/ili strane pravne osobe, kojoj se dodjeljuje koncesija i koja izvršava ugovor o koncesiji (čl. 3, st. 1, toč. 3). Za dodjelu koncesija mjerodavno je **Vijeće ministara Bosne i i Hercegovine** koje donosi odluku o vrsti, predmetu i obujmu koncesije, a potvrđuje je Parlamentarna skupština BiH (čl. 4, st. 1). U postupku dodjele koncesije, posebno mjesto ima **Komisija za koncesije Bosne i i Hercegovine** (vidi čl. 5 – čl. 20). Odluka o koncesiji se može donijeti na temelju tenderskog postupka (čl. 21 – čl. 23) ili samoinicijativne ponude (čl. 25). **Ugovor o koncesiji**, po konačnoj odluci Komisije zaključuje ministar (čl. 26, st. 3). Za rješavanje sporova nastalih u slučaju oprečnog postupanja u odnosu na odredbe ovog zakona mjerodavan je Sud Bosne i i Hercegovine (čl. 35).

⁴⁷ Ugovor o koncesiji prestaje: 1. istekom ugovorenog roka, sukladno ovom zakonu, 2. otvaranjem stečajnog postupka nad koncesionarom, 3. prestankom postojanja predmeta koncesije i 4. raskidom ugovora o koncesiji.

⁴⁸ Ugovor o koncesiji može se raskinuti: 1. ako je koncesionar nesolventan ili ako bankrotira i 2. ako koncesionar, odnosno koncesor ne ispuní svoje obveze.

⁴⁹ Bolanča, *op. cit.*, str. 91. – 92.

⁵⁰ Vidi Službeni glasnik BiH, br. 32/2002.

⁵¹ Vidi Službeni list SRBiH br. 27/91. Taj je zakon detaljnije razrađivao odredbe o koncesijama iz jugoslavenskog *Zakona o stranim ulaganjima* (Službeni list SFRJ, br. 77/88) koji je preuzet odredbom čl. 1, toč. 1 4 Uredbe iz 1992. god. – detaljnije o tome zakonu vidi Ljubiša Dabić: *Koncesije u pravu zemalja Centralne i Istočne Evrope*, Beograd, 2002, str. 55.

⁵² Koncesije se dodjeljuju u sektorima koji su, po Ustavu Bosne i Hercegovine i zakonima Bosne i Hercegovine, u mjerodavnosti Bosne i Hercegovine, i u slučaju predstavljanja međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine, kao i kada se koncesijsko dobro prostire na Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku (čl. 1, st. 2).

8. ZAKLJUČAK

Pravni status morskih luka u Bosni i Hercegovini uređen je Zakonom o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi iz 1992. god. i Zakonom o unutrašnjoj i pomorskoj plovidbi iz 1978. god. Ti zakoni propisuju definiciju morske luke, a ujedno određuju da je ta vrsta luka dobro u općoj upotrebi. Način korištenja morskih luka u djelokrugu je drugih propisa. Na morskom dijelu države Bosne i Hercegovine (koji teritorijalno pripada Federaciji Bosne i Hercegovine), luke (kao i plovni kanali, hoteli i ostali turistički objekti) mogu se koristiti na temelju koncesije. U ovoj materiji postoji spektar različitih zakonskih i podzakonskih izvora, kako na razini Bosne i Hercegovine, tako i na razini Federacije Bosne i Hercegovine. Zanimljivo je da su koncesije na morskoj obali (kopnenom dijelu luke) regulirane odvojeno od koncesija na moru (vodenog dijela luke). Dok se morska obala može koristiti na temelju koncesije u postupku predviđenom Zakonom o koncesijama Federacije Bosne i Hercegovine iz 2002. god., postupak koncesioniranja na moru (obalno more spada u vode koje kao opće dobro ne mogu biti u ničijem vlasništvu) reguliran je Zakonom o vodama Federacije Bosne i Hercegovine iz 1998. god. i Uredbom o koncesijama Federacije Bosne i Hercegovine iz 2000. god. kao posebnim propisima.

THE LEGAL STATUS AND MODE OF USING OF SEA PORTS IN BOSNIAN-HERZEGOVIAN LEGISLATION

Summary

In this paper author analyses the legal status and mode of sea ports in legislation of Bosnia and Herzegovina. He concludes that sea ports as part of seacoast are public domain. It is permitted to use the sea ports according to concession described by various legal and other rules.

Key words: sea ports, Bosnia and Herzegovina